

Oslo domkirke, 08.03.2025

Preken kvinnedagen, Lukas 18,1-8

Dagens tekst er rå og er hentet fra starten av Lukas 18:

«Så fortalte han dem en lignelse om at de alltid skulle be og ikke miste motet: «I en by var det en dommer som ikke fryktet Gud og ikke tok hensyn til noe menneske. 3 I samme by var det en enke som stadig på ny kom til ham og sa: 'Hjelp meg mot min motpart, så jeg kan få min rett.' 4 Lenge ville han ikke, men til slutt sa han til seg selv: 'Enda jeg ikke frykter Gud og ikke tar hensyn til noe menneske, 5 får jeg hjelpe denne enken til hennes rett, siden hun plager meg slik, ellers ender det vel med at hun flyr like i synet på meg.'» 6 Og Herren sa: «Hør hva denne uhederlige dommeren sier! 7 Skulle ikke da Gud hjelpe sine utvalgte til deres rett, de som roper til ham dag og natt? Er han sen til å hjelpe dem? 8 Jeg sier dere: Han skal sørge for at de får sin rett, og det snart.»

Når Jesus skal lære folka sine å ikke miste motet, henter han fram en enke. Enker og farløse nevnes ofte sammen i Bibelen, som betegnelse på den mest sårbare og utsatte gruppen i samfunnet. Enkene og de farløse hadde tapet av en mann felles, og uten menn var de dårlig stilt, både økonomisk, sosialt og hva gjelder trygghet. Det er grunn til å anta at de fleste enker ikke tok mer plass enn nødvendig og sjelden hevdet sin rett.

Denne enken sto imidlertid opp for seg selv og rettferdigheten, og ga seg ikke. For en dame! Jeg kjenner noen av dem, og vet om mange flere. Som holder ut, som ikke gir seg på tørre møkka, som bruker utestemme i forhold til både Gud og mennesker når det trengs. Takk til alle slike damer! La det være en inspirasjon - ikke en dom om du opplever at du ikke klarer å stå på krava og holde ut. Men kvinnedag er alltid også kampdag, slik verden ser ut.

Fortsatt er kvinner langt mer utsatt for vold, trakassering, undertrykkelse og diskriminering enn menn; ute i verden, men også her blant oss i vår by. I formiddag har jeg nettopp vært på besøk på krisesenter her i Oslo, og nok en gang hørt rystende fortellinger og statistikk om hvordan vold i nære relasjoner ødelegger så mange liv. Men fortellingene handler ofte også om kvinners mot, utholdenhet og vilje til å kjempe for seg selv og sine barn. Og om å få mot til å bruke utestemme på vegne av seg selv og andre.

Religiøs tro og teologi har opp gjennom historien blitt brukt til både å frigjøre og til å undertrykke kvinner (og samer, ikke-hvite, skeive, transpersoner og andre minoriteter). Våre hellige skrifter har blitt brukt til å legitimere undertrykkelse, OG de har blitt brukt for å mobilisere til kamp for frihet og rettferdighet. Dermed påhviler det oss som religiøse ledere et ekstra ansvar for å snakke med utestemme på vegne av de mest utsatte blant oss når det trengs.

Slik biskop Mariann Budde gjorde; hun som prekte under gudstjenesten i forbindelse med innsettelsen av Trump. Biskopen leverte en dypt evangelisk preken i Washington. Hennes budskap om ydmykhet, ærlighet og alle menneskers menneskeverd er midt i kjernen av det kristne budskapet, og var viktige ord både til den nye presidenten og til oss alle. Disse verdiene deles av mange av oss, helt på tvers av ulike religioner og livssyn. Men det var viktig at de der og da ble sagt av en kristen biskop, og til presidenten, fordi kristen tro i USA også brukes svært aktivt for å fremme helt andre verdier. De fleste religioner og livssyn kommer i både ødeleggende og livgivende utgaver, og kristendommen er ikke noe unntak. Vi har alle – religiøse og ikke-religiøse – godt av å kombinere et frimodig men også selvkritisk blikk på den tros- eller livssynstradisjon vi selv står i. Og lære av slike som enken i dagens tekst, hun som står opp for rettferdighet, bruker utestemme og ikke gir seg.

Både i dagens fortelling og mange andre bibeltekster spiller marginaliserte og ofte navnløse kvinner en viktig rolle og tvinger fram betydningsfull teologisk refleksjon.

Maria var ikke navnløs, men hun var en fattig tenåringsjente fra landsbyen Nasaret, som bar fram Gud og fødte Gud til verden. Hennes lovsang Magnificat resiteres og synges daglig i kirker og klostre over hele verden. Den maler fram bildet av en Gud som opphøyer de små, støtter de mektige ned fra tronen og sender de rike tomhendte fra seg. Sangen ble visstnok forbudt under militærdiktaturet i Guatemala, fordi dens revolusjonære kraft var for stor.

En annen kvinne salver Jesu føtter. Hun bryter seg inn i et privat selskap der Jesus er gjest, vasker føttene hans med tårene sine, tørker dem med håret sitt, og smører dem inn med rådyr nardussalve. Hun utviser en modig, opprørsk, sanselig og sløsende tilbedelse, som vi gjerne kan lære av. Jesus anerkjenner henne overfor vertskapet, fariseeren Simon: «Hun har fått sine mange synder tilgitt, derfor viser hun så stor kjærlighet. Men den som får lite tilgitt, elsker lite.» Når vi erkjenner at vi selv synder / feiler / svikter, blir vi gjerne rausere med andre. Når vi erfarer nåde og tilgivelse fra Gud og mennesker, har vi mye kjærlighet å gi videre. Det trengs også på en kvinnedag.

En tredje navnløs kvinne lar, som dagens enke, seg heller ikke avvise av Jesus. Kvinnen ber Jesus om hjelp til datteren, som er syk. Jesus har tydeligvis en dårlig dag: først overser han henne, deretter avviser han henne gjennom å si at det ikke er riktig å ta brødet fra barna og gi det til hundene. Kvinnen gir seg fortsatt ikke, og argumenterer med at hundene jo spiser smulene som faller under bordet – og denne gangen gir Jesus seg. Jeg vet ikke om han først da skjønnte at han var sendt til alle, men han skjønnte i hvert fall at han måtte gi seg fordi hun ikke gjorde det.

Dagens tekst slutter sånn: «Skulle ikke da Gud hjelpe sine utvalgte til deres rett, de som roper til ham dag og natt? Er han sen til å hjelpe dem? Jeg sier dere: Han skal sørge for at de får sin rett, og det snart.»

Hva betyr snart? Vi er mange som roper til Gud nå; om fred og rettferdighet, om slutt på kriger og konflikter, undertrykkelse og lidelse. Det kan kjennes som at Gud har altfor god tid.

Men som disse bibelske damene, må vi fortsette å mase, kjempe, tro, elske, be, holde ut. Bruke utestemme på ulike måter.

Den danske vitenskapsmannen og poeten Piet Hein har sagt noe som jeg ofte siterer: «Det finnes en ro, som kun beror på, at man er tro mot det man tror på.» Jeg tror han har rett. Det finnes en indre ro, som forutsetter at vi vet hva vi tror på, hva som driver oss og bærer oss, hva som er umistelig for oss – og at vi øver oss i å være tro mot det, også når det koster. Tro og være tro. Akkurat nå har både muslimer og kristne fastetid, og da er det nettopp det vi øver på, på ulike måter: Å tro og være tro. Ikke gi oss, slik enken i dag ikke gjorde.

I dag markerer vi den internasjonale kvinnedagen. Det er det fortsatt gode grunner for å gjøre, både i et nasjonalt og ikke minst et globalt perspektiv. Vi kan takke, feire, og rope at vi enda har en lang vei å gå. Vi kan gjøre det, fordi tilstrekkelig mange kvinner har gjort som denne enken: stått opp for seg selv og for andre og krevd sin rett.

Verken kristendommen eller de fleste andre store religioner har rykte på seg for å være spesielt kvinnevennlige. Ofte har kvinners interesser, rettigheter og perspektiver blitt kjempet frem av helt andre krefter. Men fra kristendommens begynnelse har også kvinner vært med og trodd, delt tro, arbeidet, bedt og feiret. Mange av oss har funnet ut at vi trenger kirken og at kirken trenger oss. Teologi og tro kan være en mektig kraft i kampen for alle menneskers likeverd og like rettigheter. Velsignet kvinnedag - bruk utestemme når det er nødvendig!

Biskop Sunniva